Jüdische Pester Zeitung.

איין דיזע צייטונג קאנן מאן
יעדען טאג
פרענומעריערען
אונד דער פרענומעראציאנס-בעטראג
בעגינט מיט דעם ערשטען דעס
ערשטען בלאטטעס.

די רעדאקציאן בעפינדעט
זיך אין
פעסט
וואיטצנער בולוואר נומ' 29
וואהין מאן אויך די פרענומעראציאנס-
געלדער צו זענדען בעליעבט.

יידישע
פעסטער צייטונג

דיעזעס בלאטט ערשיינט
דרייםאל. וואכענטליך
מאנטאג, מיטטוואך אונד פרייטאג
אונד קאסטעט
פיר עסטעררייך-אונגארן
גאנציעהריג 10 גולד. — קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד. — קר. ע. וו.
פיערטעליעהר. 2 גולד. 50 קר. ע. וו.

פירס אויסלאנד
גאנציעהריג 11 גולד. — קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד. 50 קר. ע. וו.
פיערטעליעה' 2 גולד. 75 קר. ע. וו.

Nr. 55, פינפצעהנטער יאהרגאנג — פעסט, פרייטאג ד איר התרמ"ג. — Pest, den 11. Mai 1883.

דאס נייע וואוכער-געזעטץ.

דאס נייע וואוכער-געזעטץ איזט אם 27-טען אפריל פאן אונזערעם קאניגע סאנקציאנירט אונד אם 2-טען דיעזעס מאנאטס אמטליך קונדגעמאכט ווארדען. דאס געזעטץ איזט אלזא לויט דער אין דעמזעלבען ענטהאלטענען בעשטיממונג עבען אם טאגע דער אמטליכען בעקאננטגעבונג אינס לעבען געטרעטען. — וויר וואללען היער נון דיעזעס געזעטץ אין לייכט פערשטענדליכער שפראכע פאלל-אינהאלטליך, אבער ניכט ווארטליך, מיטטהיילען. איין ווארטליכער אבדרוק דיעזעס געזעטצעס וויררע אינס וואהל זעהר לייכט; וויר מיסטען עס גאר ניכט אבשרייבען, זאנדערן דען שאן ערשיענענען דייטשען טעקסט דעם זעטצער צום אבזעטצען געבען. אבער וויר וויססען, דאס זיך פיעלע אונזערער לעזער אין דיעזעם פערשראבענען אמטס-שטיל ניכט אויסקעננען ווירדען, וועסהאלב וויר דיעזעס געזעטץ אין איינער אונזערען לעזערן פערשטענדליכערען שפראכע ניעדערשרייבען מיססען.

וויר וואללען פאר אללעם די פארבעמערקונג מאכען, דאס דיעזעס געזעטץ בעשטרעבט איזט, דעם וואוכער נאך אללען זייטען הין טהיר אונד טהאר צו פערשליעסען, אום איהם יא קיינע געבענ-אונד זייטען-וועגע צור אומגעהונג דעס געזעטצעס צו לאססען. ווא אירגענד איין וואוכערער איינען אויס-וועג צום הינטערגעהען אדער טיישען צו פינדען גלייבט, דא ווירד איהם דיעזער אויסוועג אים פאר-הינעין פערשטעללט.

דער ערסטע פאראגראף דיעזעס געזעטצעס לייטעט: „ווער די בעדרענגניס, דען לייכטזין אדער די אונערפאהרענהייט איינעס אנדערען דורך געלד-בארגען אויסנוטצען אונד אויסבייטען וויללל, זא דאס דער שולדנער אדער זיין געשטעהטער רואינירט אונד צו גרונדע געריכטעט ווערדען קאנן — מאכט זיך דעם פערגעהענס דעס וואוכערס שולדיג אונד איזט מיט געפענגניס פאן איינעם מאנאטע ביז צו זעכס מאנאטען אונד מיט איינער געלד-שטראפע פאן 100 ביז 2000 גולדען צו בעשטראפען. אויך ווענן דער ריכטער איינזיעהט, דאס צווישען דער ווירקליך געליעהענען אונד דער נון צוריקגעפארדערטען זוממע איין אויפפאללענדעס מיספערהעלטניס פאר-ליעגט, זא ווירד דאס אלס וואוכער בעטראכטעט. — צור פעסטשטעללונג דעס וואוכער-פערגעהענס ברויכען גאר ניכט די ריכטער, וויא ביי אנדערען פראצעססען, די פאללשטענדיגקייט דער בעווייזע דורך צווייא צייגען אונד דערגלייכען פאר זיך צו האבען, זאנדערן די געריכטע אורטהיילען דא נאך איהרער פרייען, אויף גרונד דער ווירדיגונג דער פאר-געבראכטען בעווייזע געוואננענען איבערצייגונג."

היער איזט אלזא קיין צינז-פוס בעשטיממט, זאנדערן יעדע אויסנוטצונג אונד אויסבייטונג דער בעדרענגטען לאגע דעס לייכטזיננעס אדער דער אונ-ערפאהרענהייט דעס שולדנערס ווירד אלס וואוכער-פערגעהען בעטראכטעט.

אינדעססען ווירד איינע אנלייהע מיט צינזען ביז אכט-פערצענט ניכט אלס שטראפבארער וואוכער בעצייכנעט. אבער דאס געריכט מוס דא זעהען, דאס היעבייא קיין שווינדעל העררשט, דאס אויף ווירקליך געליעהענע 100 גולדען יעהר-ליך ניכט מעהר אלס אכט גולדען צינזען געצאהלט ווערדען. אונטער צינזען ווירד אבער ניכט בלאס געלד, זאנדערן יעדע זאכע אדער יעדער נוטצען, דיא דער שולדנער דעם גלייביגער לייסטעט, פערשטאנדען.

ווענן ביישפיעלסווייזע דער שולדנער דעם גלייביגער אויסער אכט-פערצענט אין געלד נאך איינען מע-טערצענטנער געטריידע אדער זאנסט אנדערעס גיבט, זא איזט דיעס שאן וואוכער. אין די צינזען איזט אלזא יעדע נעבען-לייסטונג איינצורעכנען. קיין ריכטער דארף צור זיכערשטעללונג אדער איינ-טרייבונג האהערער אלס אכט-פערצענטיגער צינזען די עקסעקוציאן אנארדנען.

וויא געזאגט, עס איזט אללעס איינס, אב דער וואוכער מיט געלד אדער פראדוקטען בעטריעבען ווירד. דער וואוכערער קאנן אבער אויך ניכט מיט דער אויסרעדע אויסטרעטען, דאס ער זיך גאר ניכט די האהען פערצענטען אויסבעדונגען, זאנדערן דאס איהם זאלכע דער גלייביגער פאן זעלבער געגעבען, דען שאן די אננאהמע דער האהען פערצענטען אללײן ווירד אלס פערגעהען בעטראכטעט.

זא בעשטיממט דער ערסטע פאראגראף איבער דען איינפאכען אפפענען וואוכער.

דער פאראגראף 2 האנדעלט פאם פערשטעקטען שווינדלערישען וואוכער, וויא עטוואס צור טיישונג אונד צום הינטערגעהען דער ריכטער, צור אומגע-הונג דעס געזעטצעס, געשיעהט. ווער צום ביישפיעל איינעם נור fl. 50 לייהט, זיך אבער איינען וועכסעל אויף 100 גול' מיט 8-פערצענטיגען צינזען אויסשטעל-לען לאסט; אדער ווער איינעם נור 50 גול' לייהט, פאן דיעזעם אבער דאס עהרענווארט אדער איינען שוואור אבפערלאנגט, דאס ער איהם יעהרליך היעפיר איינע גראסע אלס וואוכער ערקאנגטע סוממע צו לייס-טען האט, אונד זיך דאבייא איבערהויפט געשעפטס-מעסיג מיט וואוכער-געשעפטען בעפאססט, ווירד מיט געפענגניס ביז צור דויער פאן צווייא יאהרען אונד מיט איינער געלדשטראפע ביז צור האהע פאן 4000 גולדען בעשטראפט. אויסערדעם קאנן דער וואוכערער, ווענן ער אין דערזעלבען געמיינדע, ווא ער דען וואוכער בעטרייבט, ניכט צושטענדיג איזט, גענצליך אויסגעשאפפט ווערדען!

די געלד-געשעפטע, דיא מאן מיט יונגען מינ-דער-יעהריגען לייטען מאכט, אדער די זאגענאנג-טען „עהרענ-שולדען", דיא מאן מיט אפפיציערען אבשליעסט, זא דאס דיעזע איהרע שטעללע פער-ליערען, ווענן זיא איהר עהרענווארט אויף ריקצאה-לונג דער שולד ניכט איינלאזען, ווערדען פיר ניכטיג ערקלערט, אונד דער בעטרעפפענדע וואוכערער, וועלכער מיט מינדער-יעהריגען אונד אפפיציערען געשעפטע מאכט, ווירד מיט האפט ביז צור דויער פאן צווייא מאנאטען אונד מיט איינער סוממע ביז צור האהע פאן 300 גולדען בעשטראפט.

נון קאננטע זיך מאנכער וואוכערער איינען אויסוועג דאדורך פערשאפפען, אינדעם ער זיינען וועכ-סעל מיט דעם פערשטעקטען וואוכער איינעם אנדערען פערקייפט, ווארויף דער אנדערע דאנן זאגען קאננטע, דאס ער ביים קויפע יא גאר ניכט וווסטע, דאס אין דיעזעם וועכסעל וואוכער ענטהאלטען איזט. — דיעזען אויסוועג פערשליעסט אבער פאראגראף דרייא, אינ-דעם ער בעשטיממט, דאס אויך דעריעניגע, דער איינע וואוכערישע פארדערונג אבקויפט, עבענזא וויא דער וואוכערער זעלבער צו בעשטראפען איזט, ווענן נעמליך די ריכטער די איבערצייגונג געווינ-נען, דאס דער קייפער דען זאכפערהאלט יא קאננטע.

נון קאננטע וויעדער איין וואוכערער דען אויס-וועג פינדען אונד זיך וועכסעל אויסשטעללען לאס-סען פאן דער צייט, בעפאר דיעזעס נייע וואוכער-געזעטץ אינס לעבען געטרעטען. דאס געזעטץ איזט יא דאך ניכט ריקווירקענד; מאן דארף דאהער די אלטען שולדען נאך דען אלטען בעדינגונגען איינ-קאססירען. — דיעזעס אויסוועגע אבער שטעללען זיך די איבריגען פאראגראפען ענטגעגען מיט דען בעשטיממונגען, דאס וואהל ביז צום 2-טען מאי 1883 די אלטען שולדען נאך דען אלטען בעדינגונגען צו לייסטען זינד, דאס אבער פאם 2-טען דיעזעס מא-נאטס אנגעפאנגען די צינזען, וועלכע אכט-פער-צענט איבערשטייגען, אלס וואוכעריש אונד אלס שטראפבאר צו בעטראכטען זינד. עס איזט דאהער אם בעסטען, ווענן מאן גלייך פאר דעם ריכטער די ביזהער צו לייסטענדען אונד די ווייטערהין צו לייס-טענדען צינזען ארדנעט אונד דעמגעמעס איינען גע-ריכטליכען פערגלייך צו שטאנדע ברינגט.

ווענן דאס שטראפגעריכט דען געקלאגטען וועגען דעס וואוכער-פערגעהענס פעראורטהיילט, זא האט עס אין זיינעם אורטהיילע פאר אללעם דאס געשעפט אלס נ י כ ט י ג צו ערקלערען. דער וואוכערישע גלייביגער האט נור דאס צוריקצובע-קאממען, וואס ער דעם שולדנער ו י ר ק ל י ך געגעבען; דער שולדנער אבער האט, וואס ער דעם גלייביגער איבער דאס ווירקליכע געליעהענע הי-נויס צוריקבעצאהלט האט, מיט זעכס-פערצענטיגער פערצינזונג צוריקצובעקאממען. — היער בלייבט עס זיך גלייך, אב דער, וועלכער דאס געלד איינגענאמ-מען אונד וועכסעל אונטערשריעבען, זעלבער אדער איין אנדערער פאם וואוכער-געשעפטע בעדריקט ווירד, עבענזא בלייבט עס זיך גלייך, אב דעריעניגע, וועלכער דאס געלד דירעקט לייהט, דער וואוכערער זעלבער אדער דעססען אגענט איזט. מיט איינעם ווארטע: יעדער אויסוועג איזט היער אבגעשניטטען.

דער וואוכערער קאנן נור פאן דעם בעשע-דיגטען שולדנער אדער דעססען פרייא אונד פער-וואנדטען פערקלאגט ווערדען. ווענן איין אנדערער איינען וואוכערער דענונצירט (פערמסרט), זא האט זיך דאס געריכט ניכט דארום צו קיממערן. נור דער פאם וואוכער בעשעדיגטע אדער דעססען פער-וואנדטע קאננען איינע קלאגע געגען דען וואוכערער איינרייכען, קאננען אבער דאנן דיעזע קלאגע ניכט מעהר צוריקציעהען. אינדעססען, ווענן דער וואוכערער זיך מיט זיינעם שולדנער, בעפאר דיעזער איהן איינ-קלאגט, פערגלייכט אונד איהם די ערהאלטענען וואוכער-צינזען מיט זעכס-פערצענטיגער פערצינזונג צוריקגיבט, זא קאנן דאנן, ווענן אויך נאכהער דער שולדנער דען גלייביגער פערקלאגט, דאס ער מיט איהם פריהער געוואוכערט האטטע, קיינע שטראפע ערפאלגען! —

ווענן זיך אבער אין איינצעלנען געמיינדען אדער געגענדען די פעראארמונג דעם פאלקעס אללגעמיין בעמערקבאר מאכט אונד פערדאכטס-גרינדע פאר-האנדען זינד, דאס דיעזע פעראארמונג דורך שטארקע וואוכערייא פעראורזאכט ווירד, זא קאנן דאס פער-פאהרען געגען דען וואוכערער ניכט נור דורך די בע-שעדיגטען שולדנער, זאנדערן זאגאר „פאן אמטס-וועגען" אנגעארדנעט ווערדען.

אלל דיעזע שטראפ-בעשטיממונגען איבער דען וואוכער זינד נ י כ ט הינזיכטליך יענער פרא-טאקאללירטען קויפלייטע אנווענדבאר, וועלכע פאן דען גראסהענדלערן וואארען אויף קרעדיט נעהמען, ווענן אויך די פרייזע וועגען דעם צייט-געשעפטעס צו האך זינד.

פיר די פפאנד-געשעפטע, אין דענען געלד אויף פפענדער געליעהען ווירד, זינד פאלגענדע בע-שטיממונגען געטראפפען: דא איינע פפאנד-לייה-אנשטאלט איין עקסטרא-לאקאל צור זיכערן אויפ-

* (ער האַט זיך זעלבער הי-
נויסגעוואָרפען!) איס דעם קלוב דער
לינקען פּאַרטייא וואורדען נון דיא אַנטי-סעמיטישען
מיטגליעדער איינער נאָך דעם אַנדערען הינויסגע-
וואָרפען, ביז זיך ענדליך דער לעטצטע, נעמליך
איוואַן שימאָני, זעלבער הינויסגעשמיססען. דער קלוב
דער לינקען פּאַרטייא האַט זיך נעמליך אין זיינער
געסטריגען קאָנפערענץ פעראַנלאַסט געזעהען, אויך
מיט איוואַן שימאָני איינס זיינע צו קאָממען, דאַס
הייסט: איס אויך דיעזעם דיא טהירע צו וויזען. —
ווייא וויר בערייטס מיטגעטהיילט, האַט דער פּרעזי-
דענט דיעזעס קלובס דען דעפּוטירטען שימאָני איינ-
געפאָרדערט, זיך דאַריבער צו רעכטפערטיגען, ווייא
ער, אַלס מיטגליעד דער לינקען פּאַרטייא, זיינע
פפליכטען געגען דיעזע אין איינקלאַנג ברינגען קאַנן
מיט זיינער טהיילנאַהמע אן דער בעוועגונג, וועלכע
דאַהין ציעלט, דאַס איס נעכסטען רייכסטאַגע נור
אַנטי-סעמיטישע דעפּוטירטע געוועהלט ווערדען, זאָ
ווייא דאַמיט, דאַס ער אישטאָצי'ס היעריף בעציגלי-
כען אויפרוף ניכט נור אין זיינער ציטונג פאָללאינ-
האַלטליך פעראָפפענטליכט האַט, זאָנדערן אויך
אין דיעזעם אויפרוף אַלס איינער פאָן יענען גענאַננט
ווירד, אן דיא זאָלכע וואַהלבעצירקע, וועלכע אַנטי-
סעמיטישע דעפּוטירטע צו וועהלען בעאַבזיכטיגען,
זיך צו ווענדען האַבען: — נון וואורדע אין דער געס-
טריגען זיטצונג דעס קלובס דער פּרעזידענט דאַ-
ריבער אינטערפעללירט: אָב שימאָני זיך שאָן גע-
רעכטפערטיגט אונד ער איבערהויפּט שאָן געאַנט-
וואָרטעט האַבע? דער פּרעזידענט, הערר מאַטשאַרי,
אַנטוואָרטעטע נון היעריף: שימאָני בעפינדעט זיך
יעטצט צור היילונג זיינעס פעדאָרבענען מאַגענס אין
קאַרלסבאַד אונד ער האַט מיר פאָן דאָרט געאַנט-
וואָרטעט, דאַס זייט דעם דער קלוב דער לינקען פּאַר-
טייא דען בעשלוס געפאַסט, קיינען אַנטי-סעמיטען
אונטער זיך צו דולדען — ער נון פאָן זעלבסט איס
דיעזעם קלוב אויסגעטרעטען. — זאָמיט האַט זיך
שימאָני זעלבער הינויסגעוואָרפען, איס ניכט פאָן
אַנדערען הינויסגעוואָרפען צו ווערדען. זאָמיט האַט
זיך דער קלוב דער לינקען פּאַרטייא פאָן דעם אַנטי-
סעמיטישען אויסוואורפע געריינגט אונד געזייבערט.
נון געהען יעטצט דיא אַנטי-סעמיטישען דעפּוטירטען
ווייא פעראָרדטע שאַאַפע אָהנע פיהרער אומהער.

* (שטודענטען-שלעגעריען.) געסטערן קאַם
עס אין ווין אונטער דען אוניווערזיטעטס-שטודענטען
צו איינער העפטיגען פּריגעלייא, אונטער דען וויענער
אוניווערזיטעטס-שטודענטען בעפינדען זיך נעמליך
פיעלע אַנטי-סעמיטען, וועלכע דיא יידישען שטודענ-
טען איס איהרען פעראיינען אויסשטאָסען וואָללטען.
דאַס ענדע אבער וואַר, דאַס דיא אַנטי-סעמיטישען
שטודענטען טיכטיג דורכגעפּריגעלט וואורדען אונד
איהר בעשלוס אומגעשטאָסען וואורדע.

בריעפע דער רעדאַקציאָן.

העררן " האָפמאַנן אונד נ' האַלפערט אין ט' סינעטה:
עבענזאָ ווייא דיא וועלט-געשיכטע, מוס אויך דיא ציטונג
אַלס טאַגעס-געשיכטע אַללעס פערצייכנען, וואַס פריינד אונד
פיינד געזאַגט אונד געטהאַן האַבען. עבענזאָ ווייא וויר מיט-
טהיילען, וואַס אישטאָצי אונד אָנאָדי געגען דיא יודען גע-
שפּראָכען, זאָ טהיילטען וויר אויך מיט דען בריעף, דען דיא
וויענער ציטונגען דעם הרב הגאון מקראקוי זצ"ל צוגעשריע-
בען, אונד אַלס דאַנן דיא זאָהנע דעס פערשטאָרבענען גאון
דיעזען בריעף אַלס איהרעם פאַטער צוגעדיכטעט בע-
צייכנעטען, בעאיילטען וויר אונס אין נר' 41 דיעזע בעריכטי-
גונג גלייך אן ערסטער שטעללע צו ברינגען.

געשעפטסבעריכט.

געטריידע-געשעפט. פאָן ווייצען וואַר געסטערן
וועניג צו מאַרקטע געבראַכט, דער פערקויף וואַר גוט, 15.000
מעטער-צענטנער וואורדען פערקויפט.

ווייצען, טהייס- 100 מעטצר' 81,5 קילאָ 10,95 גול.
1000 מעטצר' .80 קילאָ 10,80 גולד. 600 מטרצי' .80 קילאָ
10,85 גול. — ווייסענבורגער: 2800 מעטצר' 79,8 קילאָ 10,85
גולדען. — 1500 מעטצר' 79,8 קילאָ 10,90 גולדען. —
באַטשקאַער 100 מעטרצ. 78,5 קילאָ 10,70 גולדען. —
אַראַדער 500 מעטרצר. 79,4 קילאָ 10,50 גולדען. —
נאָרד-אונגאַרישער 300 מעטרצ' 78,7 קילאָ 10,20 גולד. 100
מטרצ' 78,5 קילאָ 10,35 גול. 200 מטרצ' 78.2 ק' 10,20 גולד.
(אַללעס פער 3 מאָנאַטע.)

קוקורוץ 6,55—6,45 גולד.
האַפער 6,75—6,40 גולד.

וויענער שלאַכט-פיעהמאַרקט.
דער אויפטריעב אויף דעם וויענער שלאַכט-פיעהמאַרקטע אם
7-טען ד' מ' בעטרוג 3427 שטיק. דאַפאָן וואַרען: 1922
אונגאַרישע, 995 פּאָלנישע אונד 510 דייטשע. דיא פּרייזע
שטעללטען זיך פער 100 קילאָגראַמם: אונגאַרישע מאַסט-
אָכסען 62,50—63 גולד., פּאָלנישע 53.—58 גולד. אונד
דייטשע 54.—61 גולד.

פעראַנטוואָרטליכער רעדאַקטער: מאיר בר"י רייז.

קאָנקורז.

2—3

אן דער איזראעליטישען געמיינדע צו טאַללייא
(זעמפּלינער קאָמיטאַט) ווירד איין געפּריפטער לעה-
רער מיט יאַהרעס-געהאַלט פאָן 500 גולדען אַק-
צעפּטירט. דער אונטעררייכט איזט אין אונגאַרישער
שפּראַכע, בלאָס תנ"ך ווירד דייטש פאָרגעטראַגען.
לעהרער, דערען געמאַהלינגען טעכטער אין האַנד-אַר-
בייטען אונטעררייכטען קאָננען, ערהאַלטען נאָך 200
גולדען יעהרליך. רעפלעקטאַנטען וואָללען באַלדיגסט
איהרע צייגניססע איבער איהרע טיכטיגקייט, ווייא
אויך איבער איהרען רעליגיאָזען לעבענס-וואַנדעל,
אן העררן אָבעראַבבינער דאָזעלבסט איינזענדען.

קאָנקורז.

אן דער געפערטיגטען איזראעל' אָרטהאָ-
דאָקסען געמיינדע איזט זאָפאָרט דיא שטעללע איינעס
צייטגעמעססען פאָרבעטערס, דער צוגלייך גוטער
שוחט בודק וקורא זיין מוס, מיט דעם יאַהרעסגע-
האַלט פאָן 300 גולדען נעבסט שאָנער וואָהנונג
בעניטצונג דעם באַדהויזעס אונד איבליכען נעבענ-
עמאָלומענטען צו בעזעטצען. בעווערבער מיססען
מיט גוטען צייגניססען פאָן אַנערקאַננטען אָרטהאָ-
דאָקסען ראַבבינען פערזעהען זיין, אונד איהרע אָפּ-
פערטע נעבסט אַנגאַבע פאָן אַלטער אונד פאַמיליע
אומגעהענד אן דען פאָרשטאַנד איינזענדען, וואָרויף
ער דאַנן צו איינעם פּראָבע-פאָרטראַגע בערופען
ווירד. רייזעשפעזען ערהאַלט נור דער אַקצעפּטירטע.

מאַריא ליעסקאָ (טרענטשינער קאָמיטאַט).
לעאָפּאָלד ביבלער, פּראַזעס.

קאָנקורז.

אן דער היעזיגען איזר' קולטוס-געמיינדע איזט
דיא שטעללע איינעס שמש, ש"ב וקורא זאָפאָרט
צו בעזעטצען. יאַהרעסגעהאַלט 200 גולדען, פאָן דער
חברה קדישא 30 גולדען, פרייעס קוואַרטיער, האַלבע
שחיטה, מקוה אונד נעבענעמאָלומענטע. בעווערבער
וואָללען איהרע קבלות אונד מאָראַליטעטס-צייגניס-
סע, נעבסט אַנגאַבע איהרעס אַלטערס אונד פאַמי-
ליען-שטאַנדעס ביז ענדע מאַי 1883 אן דען קולטוס-
פאָרשטאַנד איינזענדען.

פאָגאַראַש דען 1-טען מאַי 1883.

דער פאָרשטאַנד.

קאָנקורז.

איין יונגער מאַנן, דער דיא נאָרמאַל-קלאַססען
ווייא אויך תנ"ך גרינדליך צו אונטעררייכטען פעהיג
אונד אין דער אונגאַרישען שפּראַכע מעכטיג
איזט, ווירד פאָן ר"ח אייר אן מיט איינעם יאַהרעס
געהאַלט פאָן 140 fl צו 5 קינדערן אַקצעפּטירט. רעפ-
לעקטירענדע האַבען זאָפאָרט איהרע צייגניססע איינ-
צוזענדען אן דאַוויד פרידמאַנן אין פייטש-טעלקע
פּאָסט: מעדיאַש (זיעבענבירגען).

אַנצייגע.

גרשון לעווינגער סופר סת"ם אין ניטרא עמפּ-
פיעהלט זיך צור פערפערטיגונג פאָן תפלין קטנין
והרצין מגודן עד התפר ופרודות בריבוע מצומצם.
ווייא אויך ספרי תורה ומזוזות בכשרות ונאות. אויך
האַלטע איך אַללע גאַטטונגען ספרים אונד פיינע
שאַפּפאָלל-טליתים אם לאַגער. — אַדרעססע:
Gerson Löwinger in Neutra.

אַנצייגע.

זאָעבען איזט ערשיענען אונד דורך אַללע בוכ-
האַנדלונגען פיר 50 קר' א' וו' צו בעציעהען: ציור
הרב הגאון המפורסם, מוהר"ר שמעון סופר זצ"ל
אבדק"ק קראָקויי אין קאַבינעטס-פאָרטרעט.
ביא פאָראַיסזענדונג דעס בעטראַגעס ערהאַלט יע-
דערמאַנן דאַס בילד פראַנקאָ צוגעשיקט. פאָם הערויס-
געבער: M. HIRSCHLER & SOHN (Wien am Bergl 1)
und Budapest, Rombachgasse 16, bei Sternberg

פּראָדוקטע- אונד מעהל-פּרייז-טאַבעללע.

פּראָדוקטע ווייצען	קוואַליטעט פר. העקטאָל.	פער 100 קילאָגראַמם
נאָרד-אונגאַרישער	75	. .
"	76	
"	77	9,80—9.85
"	78	9 90—9.95
"	79	10—10,05
"	80	10.10—10.15
"	81	10.20—10.25
פּעסטער-באָדען	75	. .
"	76	
"	77	10.20 10.25
"	78	10.30—10.40
"	79	10 45—10 55
"	80	10.60—10 65
"	81	10.70—10.75
טהייס	75	. .
"	76	
"	77	10,25—10.30
"	78	10,35—10 45
"	79	10 50—10 60
"	80	10.65—10.70
"	81	10.75—10.80
ווייסענבורגער	76	
"	77	10.20—10.25
"	78	10.30—10.40
"	79	10.45—10.55
"	80	10.60—10 65
"	81	10.70—10.75

פּראָדוקטע	קוואַליטעט פר. העקטאָל.	פער 100 קילאָגראַמם
קאָרן	70 —	7 50—7 20
גערסטע מאַלץ	62	—.—
" פוטטער	62	7.——6.75
האַפער	40	6.70—[illegible] 30
קוקורוץ באַנאַטער	75	6 45 6 40
" אַנדערע	73	6.30 6.35
הירזע		—.——.—

טערמין-פּרייזע	פער הערבסט	
ווייצען		10 05
קוקורוץ		—.—
גערסטע		—.—
האַפער		—.—
		—.
רעפּס		6.60

זאַק-מעהל נוממער	קר. פר.
0	19 80
1	19 30
2	18 70
3	18 10
4	17 40
5	15 60
6	14 50
7	13 40
8	12 30
8½	11 —

דער זאַק צו 100 קילאָגראַמם מיט זאַק פרייא באַהן.

שפּיריטוס	קר. פר.
אַלטע מעטדאָרע פּרעספרעסע	32,—
" נייע " קאַרטאָפעל	30 50

קורז-טאַבעללע פאָם 8. מאַי.

גאָלד-קורז	קר.	פר.
זילבער-אַגיא	100	—
דוקאַטען	5	66
עסטערייך-אונגאַרישעס 8 גולדען גאָלד-שטיק (20 פראַנקס)	9	50
נאַפּאָלעאָנדאָר	9	50
דייטשע רייכסבאַנקנאָטען	58	50
20 מאַרק-שטיקע	11	72
פאַפּיער-רובעל	1	18

לאָזע	קר.	פר.
1854-ער 4-פּראָצענטיגע שטאַאַטס-לאָזע	119	—
1860-ער " גאַנצע	133	—
דעטטאָ האַלבע	138	—
1864-ער לאָזע צו 100 גולדען	170	—
דעטטאָ " 50	170	—
[illegible]	37	—
טירקען-לאָזע	26	—
קרעדיט-לאָזע	170	—
קלאַרי-לאָזע צו 40 גולדען	38	—
דאָנאַו-דאַמפּפשיפפאַהרטס- לאָזע	108	—
אינזבּרוקער לאָזע	20	—
קעגלעוויטש לאָזע צו 10 גולדען	20	—
קראַקויער לאָזע " 20 "	18	—
אָפנער לאָזע " 40 "	40	—
פּאַלפי לאָזע " 40 "	36	—
רודאָלפס לאָזע " 10 "	20	—
סאַלם לאָזע " 40 "	51	—
וואַלדשטיינער לאָזע " 20 "	22	—
סט.-גענאָיס לאָזע " 40 "	45	—

לאָזע	קר.	פר.
באַזיליקא לאָזע צו 2 גולד.	12	—
פּרעמיען לאָזע " 100 "	12	—
דעטטאָ " 50 "	64	—
וואַלדשטיין-לאָזע " 20 "	28	—
ווינדישגרעץ " " 20	37	—
אונגאַרישע-פּרעמיען-לאָזע צו 100 גולד.	114	60
פּרעמיען-לאָזע	110	90
[illegible]	123	—

ווערטה-פּאַפּיערע	קר.	פר.
אונגאַרישע גאָלדרענטע 6%	120	05
דעטטאָ " צו 4%	90	—
אונגאַרישע פּאַפּיער-רענטע	88	—
אונגאַרישע גרונדענטלאַסטונגס-[illegible]	99	—
טעמעשוואַרער באַנאַטער	98	—
זיעבענבירגישע	99	—
גאַליציש	99	—
בוקאָווינא	98	—
אונגאַרישע אייזענבאַהן-אַנלעהן	138	—
ווייןצעהענט-אַבלעזונגס-אָבליגאַציאָנען	97	50
פּפאַנדבריעפע דער אונגאַרישען באָדענ-קרעדיט צו 5 אין האַלב פּראָצענט	101	—
דער אונגאַרישען היפּאָטהעקען באַנק צו 5½ פּראָצענט	101	75
דער אונגאַרישען אַללגעמיינען באָדענ-קרעדיט-אַנשטאַלט צו 5½ פּראָצענט	98	50
דער אָסט-באַהן	98	—
" נאָרד-אָסט-באַהן	158	—

Eigenthümer und verantwortlicher Redakteur: M. REIS.

Budapest, 1883. — Druck v. M. Burian, Waitznerboulevard.

קיעפער, וואראגן ערסט ער איהר דען האלז דורכשניטט!" — אים אלל דיעס מיט זאלבער בעשטימטהייט בעהויפטען צו קאננען, מיסטע בילינסקי ניכט איינפאבער דארפס-ארצט, זאנדערן איין גאטט בעגייסטערטער פראפעט (נביא) זיין; אונד דאך איזט בילינסקי זא איניישטענד, דאס ער אין זיינעם גוטאכטען דיא לופט-ראהרע (קנה) מיט דער שפייזע-ראהרע (ושט) פערוועכסעלט!"

„מאן האט געזאגט (שפראך דער פערטהיידיגער ווייטער), דאס דער ערמאָרדעטען דיא האארע אבגעשניטטען אונד דיא הויט פאם קאפפע אונד געזיכטע אבגעצאגען וואורדען, אים זיא אונקענטליך צו מאכען; צופעלליגערווייזע לאגען אבער דיא אבגעשניטטענען האארע נעבען דער לייכע, עס וואורדע אלזא גאר ניכט בעאבזיכטיגט, דיא לייכע דורך ענטפערנונג דער האארע אונקענטליך צו מאכען, דא מאן אין דיעזעם פאללע דיא האארע ניכט בייא דער לייכע העטטע ליעגען לאססען. וואס דאס אבציעהען דער הויט פאם קאפפע אונד געזיכטע בעטריפפט, זא פערשטעהט דער [illegible] עס ריכטער דיעזע קונסט, [illegible] ערפאהרטע גאר ניכט. עס איזט אונפאסדאס דיא הויט, נאכדעם דיא לייכע אין [illegible] בערגען, פאם וואססער [illegible] שמעהליך איזט דיא בעהויפטונג דער אנטי-סעמיטען; וואך מאזעס ריטטער דיא לייכע [illegible] אים איהר דאס קינד אים דעם לייבע צו [illegible] דא דער „תלמוד" דיעס אנגעבליך אנארדנעט. איינע לעבענדיגע פערלעטצונג דאס; דער „תלמוד" [illegible] ארדנעט נור דיא ענטפערנונג איינעס „לעבענפעהיגען" קינדעס אים דעם לייבע דער פערשטארבענען מוטטער, ניכט אבער דיא איינעס „ניכט-לעבענספעהיגען" קינדעס, דא מאן אהנע צוועק דיא לייבע דורך צערשניידען אונד צערשטיקקען שענדען דארף. — האהער אבערסטער געריכטסהאף! דאס דאאר שטעהט מיר צו בערגען, וועגן איך דאראן דענקע, דאס מאן זא לייכטפערטיג געגען אונשולדיגע מענשען איין מארד-אורטהייל פאללען קאנן, אהנע יעדע בעגרינדונג אלס דיא פערדעכטיגונגען ווייטענס דער אנטי-סעמיטען; אין זאלכעם אונבעגרינדעטע אורטהייל צו פעראיבטען, איזט אינפאם, איזט היילגע פפליכט דעס אבערסטען געריכטס-האפעס! — דער רוסישער שטאאטס-אנוואלט האט בייא דער ערסטען אינסטאנץ געזאגט: „וואס ווירד דיא וועלט זאגען, ווען ווירען, דיא אין בריסטען-מערבען געטאדטעט, פריגעשפראכען ווערדען?" — איך מיט דען שפיעס אומדרעהען אונד זאגען: „וואס ווירד דיא וועלט זאגען, ווען נאכן אונשולדיגע מענשען, אין פאלגע דעס געטייעטצעס באזווילליגער אנטי-סעמיטען פעראורטהיילט ווערדען?"

נאכדעם זיך אויך דער שטאאטס-אנוואלט דען אויספיהרונגען דעס יודישען פערטהיידיגערס אנגעשלאססען, צאג זיך דער אבערסטע געריכטס-האף צור בעראטהונג צוריק, פערקינדעטע אבער שאן נאך וועניגען מינוטען דען בעשלוס: „דאסס דאס געגען דאס ריכטער'שע ערסט-פאאר געפעללטע טאדעס-אורטהייל בעוויזענע איזט אונד דאס דיא גאנצע אנגעלעגענהייט וויעדער דעם קראקויער געריכטס-האפעס איינער נייען פערהאנדלונג אונטערצאגען ווערדען מיססע." — (אים איבריגען ערהאנגערט דער גאליצישע דארפס-ארצט בילינסקי אן זיינען נירעדיהאוער קאללעגען דר׳ טראיטלער.)

פערשיעדענע נייאיגקייטען.

* (איבער דיא טיסא-עסלארער אנגעלעגענהייט) ווירד אים נירעדיהאזא פאם 10-טען דיעזעס טעלעגראפירט: אין דען געסטריגען נאכמיטטאגס-שטונדען הילט דער היעזיגע געריכטס-האף אין אנגעלעגענהייט דעס טיסא-עסלארער פראצעססעס איינע [illegible] זיטצונג אב, אין [illegible] דער בעשלוס געפאסט וואורדע, דיא פערהאנדלונג [illegible] אין דען אנקלאגעשטאנד צו פערזעטצען [illegible] אנקלאגע-בעשלוס ווירד יעדאך [illegible] אנקלאגע-אקטע דער בודאפעסטער [illegible] אבער-שטאאטס-אנוואלטשאפט אין מאנבען [illegible] אב. דיעזער אנקלאגע-בעשלוס [illegible] פארמיטטאג אין [illegible] דער פערטהיידיגער דר׳ היידמאן אונד דר׳ [illegible] פערקינדעט דער בעזען דער שלוס-פערהאנדלונג וואורדע אויף דען 1-טען יוני פעסטגעזעטצט. — דאס געסטריגע אבענד-בלאטט דעס „פעסטער לויד" מעלדעט: אנפאנגס וואללטע [illegible] קאל אטוואש (דער פערטהיידיגער דער עסלארער יודען) געגען דען אנקלאגע-בעשלוס דעס נירעדיהאזער געריכטס-האפעס פראטעסטירען, וועיל דאסעלבע נור דיא דרייא שוחטים אין אנקלאגעשטאנד געזעטצט ווערדען קאננען, דיא איבריגען אבער ניכט — אונד וויל דיא שלוס-פערהאנדלונג שאן אויף דען 1-טען יוני פעסטגעזעטצט וואורדע, זא דאס דען פערטהיידיגערן, נאכדעם זיא ערסט [illegible] דיא אקטען-שטיקע בעקאממען, נאר ווענוג צייט צום דורכשטודירען דערזעלבען אונד צור פארבערייטונג בלייבט. — אבער דער אטוואש וויל מיט דעם פראטעסטירען דיא זאכע ניכט נאך מעהר אויף דיא לאנגע באנק שיעבען אונד בלייבט ליעבער דאבייא, דאס דיא שלוס-פערהאנדלונג מאגליכסט באלד שטאטטפינדע. — יעטצט, נאכדעם אטוואש שאן אללע אקטען-שטיקע אונד פראטאקאללע אין הענדען האט, ויעהט ער ערסט דעטאל, ווא מאן דעם

יונגען מאריין שארף דען קאפף פערדרעהט. אלס דער אינטערזוכונגס-ריכטער באררי צום ערסטענמאל אם 20-טען מאי 1882 דען מאריין פערהאָרטע, דא גאב דיעזער נור פאלגענדע אונשולדיגע אויסזאגען צו פראטאקאלל: „אם 1-טען אפריל וואר בייא אונס שעכטער-וואהל. מיין פאטער אונד איך, וויר בעגאבען אונס אום 8 איהר מארגענס אין דען טעמפעל אונד בליעבען ביז צום שלוססע דעס גאטטעסדיענסטעס, וואס זא געגען 10 איהר זיין מאכטע. נאכמיטטאגס 6 איהר בעגאב זיך מיין פאטער צום אבענדגאטטעסדיענסטע, אונד אום 8 איהר צינדעטע איך זעלבסט דיא קערצען אים טעמפעל אן, אום 10 איהר גינג איך מיט מיינעם פאטער צו בעטטע." — אויף דיא פראגע דעס אינטערזוכונגס-ריכטערס, וועלכע פערזאנען אום 6 איהר אבענדס אין דען טעמפעל געגאנגען זייען, אנטוואָרטעטע מאריין שארף: „דאס ער זעלבסט דאמאלס ניכט אים טעמפעל געוועזען זייא, ער וויססע זיך יעדאך בעשטיממט צו עראיננערן, דאס אויסער זיינעם פאטער אים יענע צייט נאך יאקאב ליכטמאנן, יאקאב ראמער, יאזעף איינהארן אונד " זוסמאנן זיך אים טעמפעל אייפגעהאלטען האבען. מאן שפראך דאמאלס אין עסלאר פאן איינעם שטרייט צווישען איינהארן אונד זוסמאנן אונד ריכטיג פערנאהם איך, אלס איך מיך דער טעמפעל-טהיר גענעהרטע, דאס איינהארן אונד זוסמאנן מיט איינאנדער וועגען דעס בראנטוויין-פערשלייסס שטריטטען. מיינע שטיעפמוטטער האטטע גלייכפאללס אן דער טהיר אונד האטטע דאסועלבע."

— צום שליסטע ריכטעטע אינטערזוכונגס-ריכטער באררי אן מאריין שארף דיא פראגע, אב ער דיא עסטער שאלימאשי געקאננט אונד פאן איהר שאן געהארט האבע; היעראויף ערוויעדערטע מאריין פאלגענדעס: „איך האבע דיא עסטער שאלימאשי ניע אים לעבען געזעהען אונד פאן איהר אויך ניע עטוואס געהארט." (עס מוס היער בעמערקט ווערדען, דאס אין טיסא-עסלאר אנפאנגס דער גלייכע פערברייטעט וואר, עסטער שאלימאשי ווא ניכט אם טאגע, זאנדערן אין פארטעגעלטער אבענדשטונדע פאן דען שעכטערן ערמארדעט ווארדען, דאהער זיך אויך דיא פראגען דעס אינטערזוכונגס-ריכטערס צונעכסט אויף דיא וואהרעגד דעס אבענד-(מנחה-)געבעטעס אונד נאך דעמזעלבען פארגעפאללענען דינגע בעצאגען.) — זא זאגטע אלזא מאריין בייא ערסטען פערהאר. — שפעטער אבער, אלס איהם דער פאנדורען-קאממאנדער רעצסקי באנדי אין קעטטען אין בייד איינגעשלאססען, איינשפעררטע אונד איהם דען קאפף פערדרעהטע, מאכטע מאריין יענע בעקאנטע שרעקליכע לייגענהאפטע אויסזאגע.

* (וויעדער האט זיך איין אנטיסעמיט הינויסגעוואָרפען!) וויא דיא געסטריגען בלעטטער מעלדען האט זיך ענדליך

(זאגטע ראטשעססטער) אבער דיא ווערססטע. וויא ריכטיג איך אונד מיין פריינד דע-ווידאל אין דיעזער אנגעלעגענהייט בייזעטצט פארגעגאנגען, אונד וואס קאננטע דיא אונס אויך דיא צוקונפט אנפערטרויען, דיא וויסטע, דאס איך נראסע פערבינדונגען האבע, דאס איך אללע פריינדע איבעראל קאננטע קעננע אונד וואר דיא בעזיעהונגען וויעדער פיינדע; זא וויא דיא שפיננע יעדען פאדען איהרעס נעטצעס, פערשטעהטע?"

„אבער, מיינע הערדען! (זאגטע אלבערט) וואס איזט מיט דיעזען גיסטער„ העקסען, אונד ציבער-געשיכטען? זייען איהר נין אונזערע פיינדע צו מישען וונטע, זא בין איך דאך קיין קינד, דאס איך מיך אייך מישען לאססען מיססטע. איבריגענס איזט עס זא אינטער דער ווירדע זאלך גרייזער מעננער, דאסועלבע צו מאכען, וואס זאגסט אלטע העקסליבע ווייבער אונד צוייגעדינגען צו מאכען פפלעגען."

„יונגער הערר! (זאגטע דע-ווידאל) אונזער פארגעהען איזט ניכט עטוואס העקסעריא, עטוואס איבערנאטירליכעס, זאנדערן בערוהט אויף נאטור-געזעטצען, וועלכע וויר וויססענשאפטליך ערגרינדעטען. דיא געשיכטע מיינעס היעריגנס איזט דיר וואהל בעקאננט. אלס איך היער דיא פאליטישען פארגענגע קעננען געלערנט, קאם איך באלד דאהינטער, דאס ענגלאנד וויעדער איינען מאנארכען האבען מוס, אונד וואס שפעציעלל מיינע אינטערעססען בעטריפפט, זא קאם איך עבענפאללס צור איינזיכט, דאס וויר יודען אונטער קראמוועלל אונד בייא זיינעם פארלאמענטע, דאס גראססענטהיילס אים וואהנזיננען בעשטעהט, וועלכע דיא ביבלישען זעצע צו פערדרעהען זוכען — קיינע אויפנאהמע אין ענגלאנד פינדען ווערדען; איך ענטשלאָס מיך דאהער, אללעס, וואס מיר נאטט, דיא פערגנוגט, דער פערשטאנד, דאס הערץ אונד

מיינע ביזהעריגען קעננטניססע אונד ערפאהרונגען איינצוגעבען, פיר דיא וויעדער-איינזעטצונג דעס יונגען קאניגס קארל II אנצווענדען. וואס איך בישהער אים פאליטישען געלייסטעט, האט דיר בערייטס דיין לעהרער אונד מייסטער, דר׳ ראפאעל, ערצעהלט, געוויס, מיין זאהן, צייגטע זיך בישהער נאך אימטער פאן ערפאלג."

„דאך וואס איזט מיט דען געשפענסטערן?" ריעף אלבערט אונגעדולדיג.

„יונגער הערר! (ערוויעדערטע דע-ווידאל) האבט איהר איינסט נאטור-וויססענשאפטען שטודירט אונד פאן דער שטראהלען-ברעכונג דעס ליכטעס עטוואס געלעזען? נון, איך האבע דא אין דיעזער לעהרע איינע נייע ענטדעקונג געמאכט, וועלכע איך פארלייפיג נאך גאנץ געהיים האלטע, אבער זיא ווירד נאך איינמאל שפעטערן נאכקאממען בעקאננט געמאכט ווערדען."

אין דעם דונקלען צימער נאהם נון דע-ווידאל איינען קאסטען, וועלכער וויא איינע לאטערנע אויסזאהען אונד מיט צוויא שטארקען „לינזען-גלעזערן", וויא זיא היינטע אין דען פערשפעקטיווען פאָרקאממען, פערזעהען וואר. פאר דען לינזען-גלעזערן בראננטע איינע לאמפע מיט העללעם ליכטע אונד דאצווישען וואורדע איינע גלאז-שייבע געשאבען, וועלכע מיט אללערלייא קאמישען פיגורען, מיט העקסען און מייטעלן, בעמאלט וואר. איינע שייבע פאר דיעזער זאגענאנטען צויבער-לאטערנע שטאנד איין גראססער ווייסער פארהאנג, אונד פלאטצליך זאה נון אלבערט אויף דעם פארהאנג טאנצענדע געשפענסטער, העקסען, טייפעל אונד נאכטאייגען; קורץ, אללע געשפענסטער-ערשיינונגען, דיא מאן אים שלאפע געזעהען. דע-ווידאל זוכטע אלל דיעס דעם יונגען אלבערט צו ערקלערען. (היינטע זיעהט עס שאן

יעדער שולקנאבע, דער דיא נאטור-לעהרע שטודירט, דאס מאן מיט דער זאגענאנטען „פינסטערן קאממער" אדער „צויבער-לאטערנע" דערארטיגע ערשיינונגען הערפארברינגען קאנן.) —

„וויא איהר וויססט, (זאגטע יעטצט דע-ווידאל) בעפינדעט זיך הינטער דעם אלטען פאמיליענגעבעודע איינע געהיימע טהיר, וועלכע אין איין געהיימעס קאבינעט פיהרט. וויר מוסטען נור דורך דאס געמעלדע איינע קליינע אפפנונג אנבריננען, זא וויא איין נאדעל-שטיך, אים נור איינען ליכטשטראהל הינדורכלאססען צו קאננען, דיעס גענינטע, אויף דער גלאז-שייבע וואר דאס בילד דעס אייפגעמאלטען אלטען ריטטערס אונד איינעס פערשלייערטען פרויענצימערס אנגעבראכט. דורך דיא שטראהלען-ברעכונג ענטשטאנדען נון פלאטצליך דיא העלל-ליכטען געשטאלטען אים דונקלען צימער, אויף וועלכע מאן קאם עבענזא געשאססען. זעלבסטפערשטענדליך האטטע ער נור איינע לעערע ליכט-ערשיינונג געטראפפען, וואס נון דיא שטימע בעטריפפט, וועלכע דער איידער שייעסטער עהנליך וואר, דא האבט איהר יא זעלבער מיטגעהאלפען."

„אונד וואס וואר דענן דאס מיט דען אויפערשטאנדענען מארטען, וועלכע דעם געגעראל האררישאן אונד דעם נייסטליבען האללי ערשיענען זינד?" פראגטע אלבערט.

„„דאס געהארט וויעדער מיר! (זאגטע ראטשעססטער) וואס דיא נאטור-וויססענשאפטען בעטריפפט, איבערליעס איך אללעס מיינעם געלעהרטען פריינדע דע-ווידאל; איך אבער איבערנאהם דאס ווערק דער געוואהנליבען טייטשונגען.""

(פארטזעטצונג פאלגט.)

בעוואהרונג אונד בעוואכונג דער פֿיעלען פּפֿענדער אונד אויך אנגעשטעללטע צור פֿערוואלטונג דעס געשעפֿטעס האבען מוס, וואס אלזאָ מיט קאָסטען פֿערבונדען איזט, זאָ האט דיא בעטרעפֿפֿענדע בעהאָרדע מיט איינווילליגונג דעס מיניסטערס דיא בעשטיממונג צו טרעפֿפֿען, אויף וויא וויעל זיך דיא פּערצענטען דער פּפֿאנד־לייה־אנשטאלט בעלויפֿען דירפֿען. ווענן נון דער איינהאבער דער פּפֿאנד־לייה־אנשטאלט מעהר אלס דיא פֿעסטגעזעטצטען פּערצענטען נימט, ווירד ער אלס וואוכערער בעשטראַפֿט אונד קאנן איהם דיא ווייטערע בעטרייבונג דעס פּפֿאנד־געשעפֿטעס פֿאָן דער דויער איינעס יאהרעס ביז אויף פֿינף יאהרע פֿערבאָטען ווערדען.

דאמיט זיך ניכט דיא צינזען מיט דען צינזעס־צינזען צו זעהר פֿערגראָסערען, איזט בעשטיממט וואָרדען, דאס בינען דרייא יאהרען דער גלייביגער זיינע צינזען איינקאַססירען מוס. נאך דרייא יאהרען קאָננען דיא צינזען ניכט מעהר געפֿאָדערט ווערדען. (נור פֿאָן דען אָפֿפֿענטליכען שפּאַרקאַססען קאָנן מאן דיא צינזען ביז 30 יאהרע פֿאָדערן.)

ענדליך וואָרדען איבער דיא ווירטהסהויז־קרעדיטע פֿאָלגענדע בעשטיממונגען געטראָפֿפֿען: ווירטהסהויז־שולדען, וועלכע וועניגער אלס צווייא אונד מעהר אלס אכט גולדען אויסמאכען, קאָננען בייַם געריכט ניכט איינגעטריעבען ווערדען. דיא בעטרעפֿפֿענדע בעהאָרדע קאנן דיעזען ווירטהסהויז־קרעדיט אויך אויף ניעדעריגער אלס 8 גולדען בעשרענקען. מיט דיעזער געריכטליכען ענטשיידונג איזט יעדע פֿרייערע פֿ אָ ר ד ע ר ו נ ג דעס ווירטהס־היערס אלס ג ע ט י ל ג ט צו בעטראכטען, אונד ביז דער שולדנער ניכט דיא ביזהעריגע פֿאָרדערונג געטילגט האט, דארף מאן איהם ווייטער קיינע געטרענקע בארגען. דיא צור זיכערשטעללונג דער ווירטהסהויז־שולדען אבגעשלאָססענען פּפֿאנד־פֿערטרעגע זינד ניכטיג.

ווער מיט דען ווירטהסהויז־שולדען איינען שווינדעל מאכט, אינדעם ער זיך ביישפּיעלס־ווייזע פֿיר שולדען פֿאָן געטרענקען איינען וועכסעל איבער געליעהענעס געלד אויסשטעללען לאסט, איזט מיט האפֿט ביז צור דויער פֿאָן 30 טאגען אונד מיט איינער סוממע ביז צור האָהע פֿאָן 200 גולדען צו בעשטראַפֿען.

דיעזע בעשטיממונגען איבער דען ווירטהסהויז־קרעדיט זינד ערסט פֿאָם 1. יולי דיעזעס יאהרעס גילטיג.

דיא אין דיעזעם נייען וואוכער־געזעטצע איבער דען ווירטהסהויז־קרעדיט געטראָפֿפֿענען בעשטיממונגען מיססען יעהרליך אין יעדער געמיינדע פֿאָן נייעם בעקאנט געמאכט ווערדען אונד מיססען אין יעדעם ווירטהסהויזע אן איינער לייכט זיכטבארען שטעללע אונד אין איינער דעם פֿאָלקע לעזבארען אונד פֿערשטענדליכען שפּראַכע צו לעזען זיין. דער ווירטהסהויזער, וועלכער דיעזע קונדמאכונג אין זיינעם ווירטהסהויזע ניכט האט, איזט מיט איינער געלד־סוממע ביז צור האָהע פֿאָן 5 גולדען צו בעשטראַפֿען.

דיעס דער גאנצע איינהאלט דעס נייען וואוכער־געזעטצעס. מעהר שטעהט אויך אים וואָרטלייטע ניכט. דאך ווער זיך דאס נייע וואוכער־געזעטץ אים וואָרטלייטע, אין אונגארישער אָדער דייטשער שפּראַכע, אנשאפֿפֿען וויל, ערהאלט דאסזעלבע אים דען פּרייז פֿאָן 10 קרייצערן אין דער בוכהאנדלונג דעס מאריין ראטה אין פּעסט.

רעדע דעס פֿערטהיידיגערס

דעס מאָזעס ריטטער אונד זיינער פֿרויא.

וויר האבען אין פֿאָריגער נומער בעריטס מיטגעטהיילט, דאס דער אָבערסטע געריכטס־האָף אין וויען דאס געגען מאָזעס ריטטער אונד זיינע פֿרויא גיטעל געפֿאללטע טאָדעס־אורטהייל פֿערוואָרפֿען אונד איינע נייע פֿערהאנדלונג פֿאר דעם קראקויער געריכטס־האָפֿע אנגעאָרדנעט האט. דיא "נייע פֿרייע פּרעססע" טהיילט נון דיא גלענצענדע רעדע מיט, וועלכע דער פֿערטהיידיגער דעס ריטטער'שען עהע־פּאאַרעס, דער יודישע אדוואָקאט העררֵ דר' אראַך שטיין, ביא דיעזער געלעגענהייט פֿאר דעם אָבערסטען געריכטס־האָף היעלט. דיא רעדע איזט אים גאנצען האָכסט אינטערעססאנט אונד וואָללען וויר דיא וויכטיגסטען שטעללען דערזעלבען היער פֿאָלגען לאססען. דיעזע לויטען:

"האָהער אָבערסטער געריכטס־האָף! אין דעם גאליציען אָרטע ליטצא, איינעם אָרמען פֿלעקען מיט ראַוער בעפֿאָלקערונג, וואָהנטע מאָזעס ריטטער זאממט פֿאמיליע אונד ערנעהרטע זיך אויף דירפֿטיגע ווייזע. ער וואר קיין וואוכערער, יא ער וואר ניכט איינמאל איין ווירטהסהויזלער, זאָנדערן בעשעפֿטיגטע זיך אויסשליסליך מיט פֿעלדארבייט, גאנץ זאָ וויא דיא איבריגען בויערן דעס אָרטעס. ער האט אלזאָ ניעמאנדען בעשעדיגט אונד איבערהויפּט ניכטס געטהאָן, וואָדורך דער דאס דער בעפֿאָלקערונג איהן יעמאלס פֿערהאסט ווערדען קאָננען. אבער ער האטטע טראָטצדעם איינע איינגענשאַפֿט, דיא ביא דער דאָרטיגען פֿאנאטישען בעפֿאָלקערונג אלס פֿערברעכען גאלט. ער וואר געבאָרען אין י ו ד ע. עס טראַף זיך איינמאל, דאס איין בויערנמעדכען דעס אָרטעס, נאמענס מאגדאלענא ערבלינסקא, אונד דא היעס עס גלייך: "דער יודע מאָזעס ריטטער האבע שולד, דאס מאגדאלענא דאס איינגעליבט פֿערלאָרען"; שפּעטער פֿערשוואנד דאס דיענסט־מעדכען, נאמענס מ נ י ך: מאן פֿאנד איהרע לייכע אויף — אונד דא ערטאָנטע וויעדער דער רוף: "דער יודע מאָזעס ריטטער האט דאס מעדכען ערמאָרדעט!" — דאס געריכט אין ליטצא ליעס נון דיא פֿאמיליע ריטטער פֿערהאַפֿטען, אונד אלס דיא געשוואָרענען איבער דיא אנגעלעגענהייט פֿערהאנדעלטען, דא ריעף איהנען דער אנטי־סעמיטישע שטאאטס־אנוואלט דיא איפֿרייצענדען אונד אויפֿהעטצענדען וואָרטע צו: "וואס ווירדע דיא וועלט זאגען, דאס יודען איין כריסטען־מעדכען אומגעבראכט אונד זיא דעננאך אונבעשטראַפֿט בלייבען!" דיעזע העטצ־וואָרטע מאכטען אויף דיא געשוואָרענען, דיא אים אונגעבילדעטען בויערן בעשטאנדען, איינען טיעפֿען איינדרוק, זאָ קאם עס, דאס דיא געשוואָרענען איבער מאָזעס ריטטער אונד זיינע פֿרויא גיטעל דאס "שולדיג" אויסשפּראַכען, וואָראויף דאנן דער געריכטס־האָף געגען דאס אונגליקליכע עהע־פּאאר דאס טאָדעס־אורטהייל פֿאללטע."

"געגען דיעזעס אורטהייל האבע איך נון אים נאמען דעס ריטטער'שען עהע־פּאארעס דיא ניכטיגקייטס־בעשווערדע אנגעמעלדעט. פֿאר אללעם האט זיך דער ערסטע געריכטס־האָף, דער דאס טאָדעס־אורטהייל אויסשפּראַך, ניכט איינמאל דיא מיהע גענאָממען, דיא ארצטליכען פּראָפֿעססאָרען אין קראקוי אום איין גוטאכטען איבער דען בעפֿונד דער לייכע דער מ נ י ך צו ערזוכען. ער בעגניגטע זיך מיט דעם גוטאכטען איינעס דאָרפֿס־ארצטעס, נאמענס בילינסקי, דער איין בעקאנטער אנטי־סעמיט איזט אונד איבערהויפּט ניכט איבערצייגענדע פֿאכקענטניססע בעזיטצט, אום איבער איינען זאָלכען שוועריגען פֿאלל איין גוטאכטען אבגעבען צו קאָננען. מאן דארף דאך ניכט פֿערגעססען, דאס דיא לייכע אָדער 4 מאָנאטע טהיילס אים וואססער, טהיילס אין דער פֿרייען לופֿט געלעגען. זיא וואר דאהער ביים אויפֿפֿינדען בעריטס שטארק אין פֿיולניס איבערגאנגען. איבער איינע זאָלכע לייכע קאנן וואָהל איין מענש, וויא דער דאָרפֿס־ארצט בילינסקי, קיין אורטהייל, קיין פֿאכמענישעס גוטאכטען אבגעבען. אונד דאך פֿערפֿיגט דיא שטראַפֿפּראָצעס־אָרדנונג, דאסס דאס געריכט ביא שוועריגען פֿעללען דאס גוטאכטען פֿאָן מעדיצינישען פֿאכמענערן איינהאָלען מיססע, נאמענטליך וויא עס זיך, וויא אין דיעזעם פֿאללע, אום לעבען אָדער טאָד פֿאָן פֿינף אנגעקלאגטען האנדעלט. אונד וועלך' ליעבערליכעס גוטאכטען האט דאך בילינסקי איינגענטליך אבגעגעבען! זאָ זאגטע ער אין זיינעם גוטאכטען אונטער אנדערעם: "דער מאָרדער האט דעם מעדכען פֿאר אללעם דיא בעזינונג גערויבט, וואָראן איהם איינען שלאג אויף דען שעדעל פֿערזעטצט; היעראויף צערבראך ער דער אונגליקליכען מיט איינעם העפֿטיגען שלאגע דען אונטער־

פֿאַלליעטאָן.

ריקקעהר דער יודען נאך ענגלאנד.

(53.טע פֿאָרטזעטצונג.)

"נון, פֿאָן דע־ווידאל ערצעהלע איין אנדערעסמאל! (זאגטע דער קאָניג צו אלבערטס) דאך זאגע מיר, זינד וויר היער אין בידעפֿארד, דאס דאך פֿאָן דען קראָמוועללישען שטארק בעזעטצט איזט, זיכער?"

"יא! עבען דעסהאלב, (זאגטע אלבערטס) וויל דיא מייסטען קראָמוועללישען אין בידעפֿארד זינד, האבען זיא קיינען פֿערדאכט, דאס זיך היער "ראָיאליסטען" איינשלייכען ווירדען. אויס דעם שלאָססע וועלכער זינד איינמאל זעמטליכע קראָמוועלליאנער פֿאָן דען באוען גייסטערן פֿעריאגט וואָרדען. — איבריגענס האט קראָמוועלל דעם אָבערסטען עדוארד איינע פֿאללמאכט אויסגעשטעללט, נאך וועלכער מיין פֿאטער וויעדער נור אללין דאס שלאָס בעזיטצען זאלל, אונד עדוארד בלייבט אין בידעפֿארד אין דער נעהע דיעזעס שלאָססעס, אום ווענינסטענס אין דען ערסטען טאגען דאריבער צו וואכען, דאס מיין פֿאטער ניכט פֿאָן יעמאנדעס בעאונרוהיגט ווירד."

"דא אבער אָבערסט עדוארד זיינע שוועסטער נאך אימטער ליעבט, זאָ ווירד ער דאך וועגען איהרער אָפֿטערס הערקאָממען, אונד ווענן ער מיך ערקעננט, ליעפֿערט ער מיך זאָפֿאָרט דעם קראָמוועלל אויס."

"עדוארד ווירד ניכט קאָממען, דא מיין פֿאטער איהם דיא פֿערנערן בעזוכע אין דיעזעם שלאָססע פֿערבאָטען." זאגטע אלבערטס.

"יא, ווענן עס זיך אבער אום איין שאָנעס פֿרויענ־צימער, דאס מאן ליעבט, האנדעלט, דא פֿפֿלעגט וועלכעס אין ערעלמאנן גענען זאָלכע פֿערבאָטע אינפֿערשעגט צו זיין."

"ניין, מאיעסטעט! עדוארד האט זיין וואָרט געגעבען, דאס ער אונאיינגעלאדען ניכט היערהער קאָממע, אונד ער האט זיין וואָרט נאך נייע געבראָכען — אונד וואָללטע איהן דענן דאך איין צופֿאלל הערפֿיהרען, אונד וואָללטע ער זיא ווירקליך ערקעננען, זאָ האלטע איך איהן דאך פֿיר אונפֿעהיג, איינע מאיעסטעט צו פֿערראטהען. ווענן ער אבער דעננאך צום פֿערראטה פֿעהיג וועהרע, זאָ ווירדע איך מיינעם איינענען געשוויסטער־קינד דאס שווערט אינס הערץ שטאָסען, עהע ער צייט האט, זיינע אבזיכט אויסצופֿיהרען."

"אונד נון געהען וויר צו בעטטע, (זאגטע דער קאָניג) וויר בעדירפֿען נאך דעם לאנגען הערומאירען דער רוהע. אבער לעגע דיא וואפֿפֿען נעבען מיין בעטט. וויר מיססען אונס פֿאר יעדעם איבערפֿאלל היטען. לעבענדיג וויל איך ניכט געפֿאנגען ווערדען!"

אם מאָרגען דעם דאראויף פֿאָלגענדען טאגעס וואר אלבערטס זעהר פֿריה אויפֿגעשטאנדען, מיססטע אבער אויך דען קאָניג אויפֿוועקען, אינדעם ער זיך ענטשולדיגטע: "מאיעסטעט! איך האבע וועגען איהרער איינענען זיכערהייט אין אללער פֿריה איינען גאנג צו מאכען אונד איך מוס אייערע מאיעסטעט ביטטען, דיא גנאדע צו האבען, זיך הערױבצולאססען, דיא טהירע מיט האָכסט איינענען הענדען צו פֿערשליעסען, ווענן איך פֿאָרטגעגאנגען בין."

"אך, טהייערער אלבערטס! (זאגטע קאָרל פֿערדריעסליך) שוואטצע דאך ניכט אום גאָטטעס ווילען זאָ פֿיעל פֿאָן מאיעסטעט אונד ווידער מאיעסטעט! ווענן איין קאָניג זאָ אבגעריססען אונד זאָ פֿערהונגערט איזט, וויא איך, דא מוס ער שאָן מיט סאלאָמאָן זאגען: "בעססער איין לעבענדיגער הונד, דער צו פֿרעססען האט, אלס איין טאָדטער לאָווע!" — וועהע דאך מיינע צערריססענען האָזען! דיא, לעבער הימעל! דא וואָללטע דאך דיא "מאיעסטעט" איין ענדע נעהמען, ביז דיא בעססער "געפֿליקט" ווערדען! איבריגענס, ווענן דיא פֿאָרטוועהרענד פֿאָן דער "מאיעסטעט" שפּריכסט, לויפֿען וויר בייַדע געפֿאהר, ענטדעקט צו ווערדען, דא דיא ווענדע אָהרען האבען!" —

"איהרעם בעפֿעהלע זאלל פֿאָלגע געלייסטעט ווערדען (זאגטע אלבערטס), דאך איך האבע איילע, איך געהע, אבער שפּערען זיא פֿעסט צו!" — —

XXVIII נאָכמאלס דער געהיימניספֿאָללע טהורם.

אלבערטס בעגאב זיך פֿאָם שלאָפֿצימער דעם קאָניגס דירעקט אין דען געהיימניספֿאָללען טהורם, דעססען געהיימע איינגענגע ער גענוי קאנטע, אונד פֿאנד דא בערייטס דען ניכטליכען ראָטשעסטער מיט דעם אלטען דע־ווידאל שאָן בעשעפֿטיגט.

"ענטשולדיגט! (זאגטע אלבערטס) דאס איך היער אין אללער פֿריה איינגעדרונגען, אבער איך קאָנן ניכט שלאַפֿען, ביז איך זיינע מאיעסטעט ניכט אין זיכערהייט וויים. איהר האבט מיך וואָהל געסטערן צו בערוהיגען געזוכט, אבער ווענן איך אויך פֿאר דעם אלטער רעספּעקט האבע, זאָ וויל איך דאך ניכט גאנץ בלינדלינגס איהרען פֿערזיכערונגען גלויבען אונד מיך בעשוויכטיגען אונד צופֿריעדענשטעללען מאכען לאססען; דאס איזט פֿיר מיך דיא הייליגסטע אנגעלעגענהייט אונד איך פֿערלאנגע בעווייזע."

"בעווייזע קאָננען וויר דיר ניכט ליעפֿערן, מיין זאָהן!